

Eläimistä saatavien sivutuotteiden valvonta 2015

Evira/1454/0411/2016

Eviran raportti
Hyväksymispäivä
16.6.2016

Hyväksyjä Paula Kinnunen

Esittelijä Olli Venelampi

Lisätietoja Olli Venelampi

Sisällysluettelo

1	ARVIO VALVONNAN VAIKUTTAVUUDEN TOTEUTUMISESTA	4
2	VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMINEN	4
3	TOIMINNAN JA TUOTTEIDEN SÄÄNNÖSTENMUKAISUUS.....	13
3.1	Todetut puutteet ja niiden yleisyys	13
3.2	Puutteiden analyysi	13
4	AUDITOINNIT JA MUU SAATU PALAUTE	17
5	ENNALTAEHKÄISEVÄT JA KORJAAVAT TOIMENPITEET	17
5.1	Toimijoiden säädösten tuntemuksen varmistaminen.....	17
5.2	Toimijoille annetut seuraamukset ja puutteiden korjaamistoimenpiteiden varmistaminen	18
5.3	Valvontajärjestelmään liittyvät korjaavat toimenpiteet	18
6	TOIMINNAN RESURSSIT	19
7	MUUTOKSET SEURAAVIEN VUOSIEN TOIMINTAAN	20

1 ARVIO VALVONNAN VAIKUTTAVUUDEN TOTEUTUMISESTA

Sivutuotevalvonnan vaikuttavuutta koskevana strategisena tavoitteena on varmistaa, ettei sivutuotteista aiheudu eläintautien leviämisen vaaraa, eikä muutakaan vaaraa ympäristölle, ihmisille tai eläimille. Nämä tavoitteet toteutuivat pääsääntöisesti hyvin.

Sivutuotelain voimaantulo on vaikuttanut konkreettisesti sivutuotevalvonnan ohjaamiseen, suunnitteluun ja toteutukseen myös Evirassa. Eviran rooli sivutuotevalvonnan kokonaisuutta ohjaavana viranomaisena on lain myötä korostunut ja selkeytynyt.

Eviran sivutuotevalvontasuunnitelman laatiminen laitosvalvonnan osalta konkreettisenä valvontakohdelistana, on selkeyttänyt kunnaneläinlääkäreiden valvontavelvoitetta ja tavoiteltu valvonnan määrä on saavutettu selvästi aiempia vuosia paremmin. AVI:n sivutuotevalvonnan toteuman koostaminen ja raportointi VASU-raportointina toimi paremmin kuin edellisenä vuonna. Myös valvonnan laatuun, ja todettujen puutteiden korjaamistoimenpiteiden varmistamisesta on huolehdittu kiitettävästi. Sivutuotevalvontasuunnitelma on seuraavienkin vuosien aikana hyvä säilyttää tältä osin ennallaan.

Eviran suorittama sivutuotevalvonta toteutui lähes valvontasuunnitelman mukaisesti. Tarkastuskertomuksiin kirjattujen puutteiden korjaamista valvottiin ja valvontasuunnitelman ulkopuoliset uusien toimijoiden hyväksynät tehtiin viivytyksettä.

Valtakunnallisesti järjestetyn raatokeräilyn strategisena vaikuttavuustavoitteena on, että kuolleet naudat, siat, siipikarja, pienet märehitjät ja turkiseläimet, samoin kuin teurastamotoiminnan yhteydessä syntyvä riskimateriaali toimitetaan keräilyalueella aina asianmukaisesti käsiteltäväksi käsittelylaitoksiin. Vaikka kuolleita eläimiä hävitettiin edelleen jonkin verran säännöstenvastaisesti, raatokeräily toimi pääsääntöisesti hyvin. Keräilyalueella haudattujen naudan raatojen määrä vähentyi edelliseen vuoteen verrattuna.

Ilmoitettujen haaskapaikkojen lukumäärä kasvoi toimintavuoden aikana 22 %. Haaskanpidon osalta toimijoiden ilmoitusaktiivisuus eläinperäisen aineksen viennistä haaskapaikalle on kuitenkin ollut heikko. Pääasiassa haaskoina käytetään sianraatoja ja kasvatettua kalaa. Nuorten nautojen käyttö tuli sallituksi TSE-asetusmuutoksen yhteydessä syksyllä 2015. Muutos ei näkynyt vielä merkittävästi vuoden haaskatilastoissa, sen sijaan havaittavissa on ollut viiteitä siitä, että yksityishenkilöiden pitämillä haaskoilla houkutus käyttää haaskaruokintaa entistä enemmän raatojen hävityskelpoisiksi olisi lisääntynyt.

2 VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMINEN

Sivutuotealan toimijoiden hyväksyminen ja valvonta (laitosvalvonta)

Sivutuotteita käsittelevillä, varastoivilla ja hävittävillä laitoksilla on oltava toimivaltaisen viranomaisen hyväksyntä tai rekisteröinti. Laitoksen rekisteröinnin tai hyväksymisen suorittaa laitostyyppistä riippuen joko Evira tai kunnaneläinlääkäri. Sivutuotelain voimaan tultua 1.7.2015 tilarehustamoiden ja muualla kuin teurastamoiden yhteydessä sijaitsevien keräyskeskusten rekisteröinnit siirtyivät Eviralta kunnaneläinlääkäreille. Taulukossa 1 on esitetty toimivien sivutuotealan laitosten määrät ja muutokset vuonna 2015.

Taulukko 1. Hyväksytyjen ja rekisteröityjen sivutuotealan laitosten lukumäärä (kpl) vuoden lopussa (tilanne 5.2.2016 mennessä Eviraan toimitettujen tietojen perusteella).

LAITOSTYYPPI	VIRAN- OMAINEN	UU- SIA 2015	LOPET- TANEITA 2015	LAITOKSIA YHTEENSÄ
VÄLIASTEEN LAITOKSET	KEL	5 (+1*)	0	33
VARASTOINTILAITOKSET	KEL (tekn.)	0	0	4
	Evira (rehu)	0	0	9
	Evira (lannoite)	0	0	9
POLTTOlaitokset	KEL	23(+1 9*)	7	194
KÄSITTELYLAITOKSET	Evira	1	0	14
ÖLJYKEMIAN LAITOKSET				0
BIOKAASULAITOKSET	Evira	5	0	21
KOMPOSTOINTILAITOKSET	Evira	7	0	58
LEMMIKKIELÄINTEN RUOKIA VALMISTAVAT LAITOKSET	Evira	0	3	30
TEKNISET LAITOKSET	KEL	1	3*	24
	Evira	1	1	5
REHUSEKOITTAMOT JA TILAREHUSTAMOT	Evira	1	5	73
KERÄYSKESKUKSET	KEL	0	0	5
	Evira	0	0	15
MUUT REKISTERÖIDYT TOIMIJA	Evira	14		19
Yhteensä		58	19	513

*) Vuosina 2012, 2013 tai 2014 hyväksytyjä laitoksia, joista tieto Eviraan tuli v 2015

Viranomaisen on säännöllisin väliajoin suoritettava tarkastuksia ja valvontaa hyväksymissään ja rekisteröimissään laitoksissa. Evira ja kunnaneläinlääkärit valvovat hyväksymissään ja rekisteröimissään laitoksia. Lisäksi kunnaneläinlääkärit valvovat Eviran rekisteröimiä ja hyväksymiä laitoksia, jotka eivät sijaitse teurastamoiden yhteydessä. Valvonta tapahtuu Eviran laatiman vuosittaisen valvontasuunnitelman mukaisesti, jossa Evira määrittelee riskinarviointinsa perustuen kunkin laitostyyppin osalta tarkastettavat laitokset. Kunnaneläinlääkärit on ohjeistettu toimittamaan tarkastuksista laatimansa tarkastuskertomukset välittömästi aluehallintovirastoonsa sekä Eviraan. Näin voidaan valvontasuunnitelman toteutumista seurata pitkin valvontavuotta. Tarkastuseläinlääkärit valvovat teurastamojen yhteydessä olevia sivutuoteasetuksen mukaisia laitoksia osana muuta laitosvalvontaa.

Elintarvikehuoneistot ovat sivutuoteasetuksen mukaisia sivutuotteiden valmistusketjun lähtöpisteitä, mutta eivät sivutuoteasetuksen tarkoittamia, sivutuoteasetuksen mukaisia laitoksia. Elintarvikehuoneistoissa sivutuoteasetuksen noudattamisen valvonnasta vastaa elintarvikevalvonnasta vastaava viranomais.

Vuoden 2015 valvonnan teemana oli jäljitettävyyden ja kirjanpito. Sivutuotetarkastuksia varten laadittu kaikille laitostyypeille yhteinen tarkastuskertomuslomake oli jaettu kahteen osaan. Kun kyseessä oli teemavuoden mukainen tarkastus, lomake täytettiin vain perustietojen ja teemaan liittyvien kohtien osalta. Pääsääntöisesti teemavuoden mukaiset tarkastukset kohdennettiin kunnaneläinlääkäriin tekemiin valvontoihin Eviran hyväksymiin ja rekisteröimiin laitoksiin. Kentältä tulleen palautteen mukaan yleislomake ei kuitenkaan soveltunut polttolaitosten tarkastuksiin ja vanhaa tarkastuslomaketta toivottiin takaisin. Näin ollen vanha lomake päivitettiin ja polttolaitosten tarkas-

tukset tehtiin sen mukaan syyskuusta alkaen. AVlen tuli myös seurata suunnitelman toteutumista ja raportoida siitä valvontavuoden lopulla Eviraan.

AVIt raportoivat alueensa sivutuotetarkastusten toteuman VASU-raportoinnin yhteydessä täytettävään taulukkoon. Taulukosta ei käy ilmi tarkastettuja kohteita vaan ainoastaan kokonaistoteuma, joka koostuu kunnaneläinlääkäreiden tekemistä tarkastuksista Eviran hyväksymiin ja rekisteröimiin laitoksiin sekä tarkastuksista, jotka kunnaneläinlääkärit ovat tehneet AVIn tai itse hyväksymiinsä ja rekisteröimiinsä laitoksiin. Vasuun ilmoitettu toteutuneiden tarkastusten yhteismäärä vastasi tänä vuonna aiempaa paremmin Eviraan toimitettujen tarkastuskertomusten määrää.

Taulukossa 2 on esitetty laitostyyppikohtaisesti ja valvontaviranomaisittain eriteltynä Eviran valvontaohjeessa edellytetyjen ja toteutuneiden tarkastusten määrät vuosina 2013–2015. Määrät perustuvat Eviralle toimitettuihin tarkastuskertomuksiin. Evira ja paikalliset valvojat tekivät sivutuotteita käsittelevin laitoksiin yhteensä 83 tarkastusta.

Taulukko 2. Sivutuotelaitosten tarkastukset 2013 – 2015 (tilanne 30.2.2016 mennessä Eviraan toimitettujen tietojen perusteella)..

Kunnaneläinlääkärin laitosvalvonta	Edellytetyt (kpl)			Toteutuneet (kpl)			Toteuma % (toteutuneet edellytetyistä)		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Polttolaitos	37	43	52 ¹⁾	23	14	41 ¹⁾	63	33	77 ¹⁾
Tekninen laitos	8	8	10 ¹⁾	2	4	7 ¹⁾	25	50	70 ¹⁾
Tekn.varastointilaitos	2	2	1 ¹⁾	1	0	0 ¹⁾	50	0	0 ¹⁾
Rehusekoittamot ja tilarehustamot	35	35	30 ³⁾	9	10	12	26	29	40
Käsittelylaitokset ⁴⁾	12	12	1	5	1	1	42	8	100
Lemmikkiel. ruokia valm. laitos	16	0	6	3	7	3	19	0	50 ²⁾
Keräyskeskus (ei teur. yht.)	3	0	0	0	1	0	0	0	0
Väliasteen laitos ⁴⁾	6	7	-	4	3	-	67	43	-
Yhteensä:	111	99	63¹⁾, 100	44	40	48¹⁾, 64	40	40	77¹⁾ 64
Tarkastuseläinlääkärin laitosvalvonta⁵⁾									
Keräyskeskus (teur. yht.)	18	16	0-17	12	10	6	67	63	19
Teurastamot (suuret)	18	20	0-19	11	10	6	61	50	32
Pienteurastamot	53	41	0-39	13	10	7	25	24	18
Yhteensä:	89	77	max.75	36	30	19	40	52	25
Eviran laitosvalvonta									
	Suunnitellut (kpl)			Toteutuneet (kpl)			Toteuma %		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Käsittelylaitos	5	8	8	5	6	8	100	75	100
Lemmikkiel. ruokia valm. laitos	5	7	10	6	7	7	152	100	70
Turkisrehusekoittamo	2	1	4	2	2	4	100	200	100
Keräyskeskus	3	1	0	3	1	0	100	100	0
Rehujen varastointilaitos	3	5	0	4	5	0	133	100	0
Välittäjä	1	0	0	1	0	0	100	0	0
Lannoitevalmistealan laitokset ⁶⁾	42	35	33	32	26	36	76	74	109
Yhteensä	61	57	55	53	47	55	87	82	100

¹⁾ AVlen ja kunnaneläinlääkäreiden hyväksymien ja rekisteröimien sivutuotelaitosten tarkastukset

²⁾ Toteutui yhteensä 6, mutta näistä kaksi ei kuulunut suunniteltuihin tarkastuksiin, vaan tehtiin suunnitelman ulkopuolelta. Yksi suunnitelmaan kuulunut toimija olisi tarkastettu, mutta se oli lopettanut.

³⁾ Suunniteltiin 31 kpl., mutta yksi suunnitelmaan kuuluneista lopetti.

⁴⁾ Vuoteen 2014 asti luokan 1 ja 2 käsittelylaitoksia valvoi AVI

⁵⁾ Vuodesta 2015 alkaen tarkastettava vähintään joka toinen vuosi

⁶⁾ Suunnitelman mukaisista tarkastuksista toteutui 26, joiden lisäksi tarkastettiin suunnitelman ulkopuolelta 7 laitosta.

Eviran suorittama laitoshyväksyntä ja valvonta

Evira hyväksyi tai rekisteröi 29 uutta sivutuotealan laitosta, joista yksi oli tilarehustamo, yksi käsittelylaitos ja 13 lannoitevalmisteita valmistavaa teknistä, kompostointi- tai biokaasulaitosta. Uutena rekisteröitävänä toimintona tutkimuslaitoksia rekisteröitiin 14. Sivutuotelain mukaisesti Eviralle kuuluu sellaisten toimijoiden rekisteröinti, jotka käyttävät sivutuotteita tai niistä johdettuja tuotteita tutkimustarkoituksiin. Kolmansista maista tutkimusnäytteitä tai diagnostisia näytteitä tuotaessa on mahdollista hakea sivutuoteasetuksen mukaista rekisteröintiä tuontiluvan hakemisen yhteydessä.

Hyväksytyjä ja rekisteröityjä laitoksia tarkastetaan vuosittaisen valvontasuunnitelman mukaisesti. Eviran vuodelle 2015 suunnitellut sivutuotealan laitosten tarkastukset toteutuivat kutakuinkin suunnitellusti. Kolmella tarkastuskohteisiin kuuluneella lemmikkieläinten ruokia valmistavalla laitoksella ei ollut toimintaa vuonna 2015, joten niihin suunnitelluista tarkastuksista luovuttiin. Vuosisuunnitelman lisäksi tarkastettiin uudet hyväksytyt ja osa rekisteröidyistä laitoksista.

Sivutuotelain voimaantulon (1.7.2015) jälkeen aloitettiin eläinperäisten sivutuotteiden kuljetusten tarkastukset. Tarkastuksia suorittivat Eviran valtuutetut tarkastajat. Vuodelle 2015 suunniteltiin yhteensä 10 sivutuotekuljetuskaluston tarkastusta, joista 7 kappaletta toteutui. Tarkastuskohteina olivat turkiseläimille tarkoitettujen rehujen kuljetukset ja kuljetuskaluston tarkastus paikkoina toimivat rehusekoittamot ja käsittelylaitokset. Tarkastukset suunniteltiin ensisijaisesti sivutuotelaitoksiin raaka-ainetta tuoviin ajoneuvoihin. Toteutumattomat tarkastukset johtuivat siitä, että tarkastajan ollessa kohteessa näytteenottotehtävässä, paikalla ei ollut eläinperäisiä sivutuotteita kuljetettavaa kalustoa, eikä sellaista kuljetuskalustoa saapunut paikalle kohtuullisen odotteluajan puitteissa.

Evira huolehtii myös sivutuotevalvonnasta teurastamoissa vuosisuunnitelmansa mukaisesti. Vuonna 2015 Eviran valvonnassa oli 19 teurastamoja ja 39 pienteurastamoja ja 6 riistankäsittelylaitosta. Tarkastuseläinlääkäreiden tekemät, sivutuotteita koskevat tarkastuskertomukset saatiin vain 13 laitoksen osalta, joista 7 oli pienteurastamoja. Teurastamojen yhteydessä oli 17 keräyskeskusta, joista tarkastuseläinlääkärit lähettivät Eviraan yhteensä 6 tarkastuskertomusta. Teurastamojen yhteydessä olevien sivutuoteasetuksen mukaisten laitosten osalta tarkastuskertomuksen täyttämistä edellytetään nykyään vähintään joka toinen vuosi. Koska tästä kahden vuoden kierrosta vuosi 2015 oli ensimmäinen, vielä ei voida sanoa, toteutuvatko tarkastukset edellytysten mukaisesti.

Muiden elintarvikealan laitosten ja ilmoitettavien elintarvikehuoneistojen sivutuotevalvonnan tuloksia ei raportoitu keskitetysti Eviraan. Valvontatietoja saa kuitenkin ilmoitettujen elintarvikehuoneistojen osalta kerättyä KUTI-tietojärjestelmästä. Sivutuotteiden valvonta myymälöissä kuuluu pääsääntöisesti harvemmin tarkastettavaan asioihin, ellei toiminnassa havaita puutteita. Vuonna 2015 sivutuotteiden käsittely tarkastettiin 387 myymälässä. Pääosin toiminta oli vaatimusten mukaista, sillä oivallinen arvio annettiin 379 kertaa. Pientä huomautettavaa eli hyvä arvio annettiin 31 kertaa. Toiminnassa todettiin epäkohtia 2 kertaa tarkoittaen korjattavaa arviota ja huonoksi sivutuotteiden käsittely arvioitiin kahdesti. Toimijoille annettiin ohjausta ja neuvontaa 35 kertaa, viidessä tapauksessa jouduttiin antamaan kehoitus ja pakkotoimiin ryhdyttiin yhden kerran. Tarkempia tietoja tehdyistä toimenpiteistä ei ole. Toimintaan liittyvät huomautukset liittyvät enimmäkseen astiamerkintöihin ja sivutuotteiden säilyttämiseen.

Eviran valtuuttamat tarkastajat ottivat sivutuotteita rehukäyttöön käsitteleviltä toimijoilta valmistuksen valvontana yhteensä 74 rehunäytettä 22 eri toimijalta.

Aluehallintovirastojen ja kunnaneläinlääkäreiden suorittama laitosten hyväksyntä ja valvonta

Vuoden 2015 lopussa AVIen ja kunnaneläinlääkäreiden hyväksymiä ja rekisteröimiä sivutuotealan laitoksia oli 255. Vuoden aikana Eviralle ilmoitettiin 29 uutta sivutuotelaitosta. Eniten hyväksyttiin polttolaitoksia (23), joista 2 oli eläintuhkaamoja ja loput pääasiassa siipikarjan raatojen polttoon tarkoitettuja tilakohtaisia poltto- tai rinnakkaispolttolaitoksia. Väliasteen laitoksia hyväksyttiin 6 kappaletta. Kolme näistä nylkee ja varastoi turkiseläinten ruhoja, ja kaksi varastoi luokan 3 kaupan entisiä eläinperäisiä elintarvikkeita ennen niiden kuljetusta hävitettäväksi tai hyödynnettäväksi. Yksi laitos lopetti toimintansa teknisenä laitoksena ja haki hyväksyntää väliasteen laitokseksi varastoidakseen teurastamoista hankkimiaan vuotia ja nahkoja. Elintarvikevalvontaviranomainen myönsi toimijalle lisäksi hygieniasäätöasetuksen mukaisen luvan varastoida vuotia ja nahkoja elintarvikekäyttöön tarkoitettuna gelatiinin ja kollageenin raaka-aineeksi. Teknisiä laitoksia rekisteröitiin yksi, jonka toimialue on turkinahkojen käsittely. Tarkastuskohteista oli toimintansa lopettanut 9 laitosta; 7 poltto- ja 4 teknistä laitosta.

Valvontasuunnitelman mukaan kunnaneläinlääkäreiden tuli tarkastaa 52 polttolaitosta, 10 teknistä laitosta ja 1 teknisten tuotteiden varastointilaitos. Väliasteenlaitoksia ei suunniteltu tarkastettavaksi lainkaan vuonna 2015. Suunnitelluista tarkastuksista toteutui Eviraan toimitettujen tarkastuskertomusten perusteella 77 % kun vuonna 2014 määrä oli vain 34 %. Kunnaneläinlääkäreitä työllistivät eniten polttolaitokset. Huomattavaa on, että esimerkiksi Lounais-Suomen AVIn alueella, jossa tarkastettavia polttolaitoksia oli eniten (29 kpl) tarkastusprosentti oli 100. Vastaavaan lukuun päästiin kaikkien muidenkin AVIen alueilla Länsi- ja Sisä-Suomen AVIa lukuun ottamatta, jossa tarkastusprosentti oli 30. Myös teknisten laitosten tarkastuksista toteutui kaikkiaan 70 %. Suunnitelman ulkopuolisia tarkastuksia tehtiin 11 polttolaitokseen, 2 tekniseen laitokseen ja yhteen varastointilaitokseen. Lisäksi ESAVI tarkasti 3 tutkimuslaitosta. Suunnitelman ulkopuolisten tarkastusten syynä oli mm. edellisvuonna todettujen puutteiden korjauksen varmistus ja tilalla tehdyn salmonellatarkastuksen yhteydessä tehty polttolaitostarkastus.

Kunnaneläinlääkärit valvovat Eviran ohella myös joitakin sellaisia laitoksia, jotka Evira hyväksyy tai rekisteröi. Tällaisia laitoksia ovat käsittelylaitokset, lemmikkieläinten ruokaa valmistavat laitokset ja turkisrehusekoittamot. Vuoden 2015 valvontasuunnitelmassa Evira edellytti kunnaneläinlääkäreiltä kuuden lemmikkieläinlaitoksen tarkastamista. Tarkastuksia tehtiin kuusi, mutta kaksi niistä oli suunniteltujen kohteiden ulkopuolisia tarkastuksia, joiden tekemiselle ei tarkastuskertomusten perusteella ollut erityistä syytä. Tilarehustamojen tarkastuksia kunnaneläinlääkärit tekivät hieman edellisiä vuosia aktiivisemmin, mutta yli puolet edellytetyistä tarkastuksista jäi edelleen toteutumatta. Käsittelylaitosten osalta päällekkäisen valvonnan osittainen poistuminen on keventänyt kunnaneläinlääkäreiden suunnitelman mukaista valvontataakkaa, koska Eviran valvonta on näissä laitoksissa tehostettua suhteessa moniin muihin sivutuotetoimijoihin. Kunnaneläinlääkäreille kuuluvista Eviran hyväksymien ja rekisteröimien laitosten suunnitelluista tarkastuksista toteutui 42 %. Kaikkiaan kunnaneläinlääkärien tekemistä suunnitelluista tarkastuksista toteutui 64 %. Jotta rajallisia resursseja ei käytettäisi suunnitelman ulkopuolisiin tarkastuksiin ilman valitusta tai muuta havaittavissa olevaa riskiä tai epäkohtaa ja koska tarkastukset ovat toimijoille mahdollisia, on vuoden 2016 valvontasuunnitelmaan lisätty huomautus asiasta.

Aluehallintovirastot valvovat kansainvälisestä liikenteestä peräisin olevaa ruokajätettä käsitteleviä toimijoita. Näitä toimijoita ovat ruokajätehuollosta satamissa, lentokentillä ja varikoilla vastaavat tahot. Näitä toimijoita ei tarkastettu vuonna 2015. Jätteen hävityksen valvonta tapahtuu ympäristöhallinnon valvonnan kautta.

Sivutuotteiden hävittämisen valvonta ja valvonnan toteutuminen

Keräilyalueella tehdään vuosittain kohdennettuja tarkastuksia tiloille, joilla nautarekisterin mukaan raatojen hävittämisessä vaikuttaisi olevan jotain poikkeavaa. Vuonna 2015 tarkastukset kohdenettiin aiemmista vuosista poiketen yhden kuukauden jaksoon, koska tarkoitus oli varmistaa paitsi tilojen toimintaa myös Honkajoki Oy:n käsittelylaitoksen vastaanottokuittauskäytännön toimivuutta.

Evirasta toimitettiin AVEille edelleen kuntiin lähetettäväksi nautarekisteristä ajettu kooste huhtikuulta 2015. Koosteesta näkyi tuottajien ilmoitusten perusteella tiloilla itsestään kuolleet ja lopetetut naudat ja niiden hävitystapa sekä Honkajoki Oy:n ilmoitusten perusteella käsittelylaitokseen vastaanotetut naudat. Kunnaneläinlääkäreitä pyydettiin selvittämään tapaukset, joissa tuottajan oman ilmoituksen mukaan raato oli hävitetty lähettämällä se käsittelylaitokseen, mutta vastaanottokuittaus puuttui eli raato ei tämän perusteella olisi kuitenkaan päätyneet käsittelylaitokseen.

Selvittettäviä tapauksia, joissa käsittelylaitoksen vastaanottokuittaus puuttui, oli 83 tilalla yhteensä 109 raadon kohdalla. Eniten kuittauksia puuttui (35 % kaikista) Länsi- ja Sisä-Suomen alueella, jossa nautoja on eniten. Sieltä ei kuitenkaan saatu selvityksiä asiasta, sen sijaan muista AVEista saatiin varsin kattavat raportit.

Pääosassa tapauksista toimija oli antanut raadon hävitystavalle väärän koodin joko vahingossa, tarkoituksella tai tiedon puutteen vuoksi. Viimeksi mainitut tapaukset liittyivät tilanteisiin, joissa raato oli lähetty tutkittavaksi patologille. Nautarekisterissä ei ole tälle tapahtumalle omaa koodia ja siksi monet tuottajat olivat merkinneet radon hävitystavaksi käsittelylaitoksen. Toimijoita ohjeistettiin merkintöjen tekemisessä. Myös kotiteurastettujen nautojen merkintätapa nautarekisteriin oli epäselvä osalla toimijoista.

Osassa näistä tapauksista kyseessä oli tarkoituksellisesti väärin ilmoitetusta hävitystavasta. Raadon hävitystavaksi oli merkitty käsittelylaitos, vaikka todellisuudessa se oli yleensä hävitetty hautaamalla tai syötetty koirille. Tämä oli yleistä etenkin vasikoiden kohdalla. Joissain tapauksissa taustalla oli eläinsuojelutapaus. Toimijoita neuvottiin oikeaan toimintatapaan, kehoitettiin toimimaan säädösten mukaisesti ja varoitettiin tehostetuista valvonnasta. Toimijoille kerrottiin sivutuotelaista ja sen mukaisista pakokeinosta ja rangaistussäännöistä.

Tapauksissa, joissa toimija osoitti dokumentein, että raato on toimitettu Honkajoen käsittelylaitokseen, oltiin yhteydessä Honkajokeen. Tällaisia tapauksia oli 5. Syynä vastaanottokuittauksen puuttumiseen oli kahdessa tapauksessa korvamerkin virheellinen kirjaus noutotilanteessa, kahdessa tapauksessa noudettavaksi ilmoitettua raatoa ei löytynyt muiden noudettavien raatojen seasta ja yhdessä tapauksessa käsittelylaitokseen oli toimitettu kaksi merkitöntä pikkivasikkaa vanhemman eläimen mukana, joista toinen oli mahdollisesti tuo nautarekisteriin ilmoitettu. Toimijaa ei laskuteta vanhemman eläimen mukana toimitetusta merkittömästä pikkivasikasta. Väärien tunnistetietojen osalta tuottaja ilmoitti virheestään Honkajolle ja virhe korjattiin.

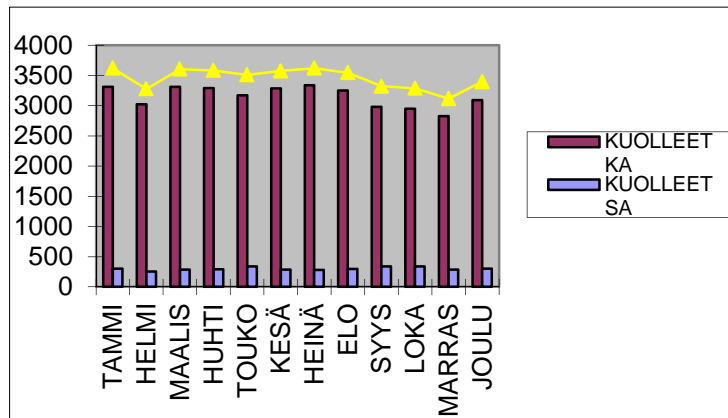
Kotiteurastus

Keräilyalueella nautojen tai sikojen kotiteurastuksesta jäljelle jäävät sivutuotteet, joita ei käytetä elintarvikkeena tai omien lemmikkien ruoaksi, hävitetään pääasiassa toimittamalla ne Honkajoki Oy:n käsittelylaitokseen joko märehittijöiden raatokeräilyn mukana tai erillisellä noutotilauksella. Kotiteurastusten määriä seurataan nautarekisterin kautta. Jos kotiteurastusten määrä on tilalla poikkeuksellisen suuri, kunnaneläinlääkäri käy tarkastamassa tilanteen. Tilojen omaan käyttöön teurastettiin eläinrekisterien tietojen mukaan koko maassa 6 787 nautaa (vuonna 2014 6 370 kpl),

9 488 lammasta (7 534 kpl) ja 336 vuolta (271 kpl). Honkajoki Oy:ltä saatujen tietojen mukaan 1 133 kotiteurastetun naudan ja 467 lampaan ja vuohen kotiteurastuksen sivutuotteet toimitettiin käsittelylaitokseen. Näin ollen edellisvuoden tavoin noin 83 % nautojen ja noin 95 % lampaiden ja vuohien teurassivutuotteista käytetään tilalla lemmikkieläinten ruokana tai hävitetään muilla tavoin.

Kuolleet naudat

Teurastettujen nautojen lisäksi koko maassa tiloilla kuoli tai lopetettiin v. 2015 nautarekisterin mukaan yhteensä 41 447 nautaa, mikä on 1 615 kpl enemmän kuin edellisenä vuonna. Näistä 37 824 kuoli keräilyalueella (91 %). Eniten nautoja kuoli ja lopetettiin koko maassa tammi- ja heinäkuussa (3 619 kpl) ja vähiten marraskuussa (3 115 kpl).

Kuva 1. Kuolleet naudat (kpl) kuukausittain vuonna 2015 syrjäisellä (SA) ja keräilyalueella (KA) nautarekisterin tietojen mukaan.

Koko Suomen kaikista tiloilla kuolleista naudoista n. 89 % päätyi käsittelylaitokseen ja n. 11 % haudattiin. Syrjäisellä alueella kuolleista naudoista haudattiin 95 % (3 445 kpl) ja keräilyalueella 2,5 % (979 kpl). Nautatiloja, jotka toimittivat ratoja käsittelylaitokseen, oli 10 104 kpl (vuonna 2014 8 295 kpl ja vuonna 2013 8 867 kpl).

Kuolleet lampaat ja vuohet

Rekisterin mukaan tiloilla kuolleita ja lopetettuja lampaita ja vuohia oli vuonna 2015 koko maassa 9 288 kpl (vuonna 2014 7 609 kpl). Keräilyalueella kuolleiden ja lopetettujen määrä oli 7 270 kpl ja syrjäisellä alueella 2 018 kpl. Keräilyalueella 75,4 % (vuonna 2014 77,5 %) raadoista toimitettiin käsittelylaitokseen, 12,0 % (8,9 %), raadoista hävitettiin hautaamalla ja 2,0 % (1,2 %) polttamalla 2,0 % (1,2 %). Muilla yksilöimättömillä tavoilla raadoista hävitettiin 10,6 % (12,4 %).

Syrjäisellä alueella käsittelylaitokseen toimitettiin 0,4 % (v 2014 0,2 %) raadoista. Hautaamalla hävitettiin 85,3 % (92,7 %), polttamalla 5,8 % (2,3 %) ja muulla tavoin 8,5 % (4,8 %). Lammas- ja vuohitiloja, joilta raatoja haettiin, oli 667 kpl (vuonna 2014 653 kpl ja vuonna 2013 677 kpl).

Tilasto lampaiden ja vuohien hävitystavoista vuosina 2009 - 2014 on esitetty taulukossa 3.

Taulukko 3. Lampaiden ja vuohien hävitystavat 2010 – 2015.

Vuosi	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Kuolleet ja lopetetut, kpl	6115	7326	6356	8014	7609	9288
Hävitystapa ilmoitettu, kpl	6063	7150	5675	6915	6814	8345
Hävitystavat, koko maa:						
Käsittelylaitos	3245	3633	2976	4226	4624	5488
Hautaus	1962	2324	2478	2445	2057	2595
Poltto	224	275	225	244	132	262
Muu	632	918	666	1099	796	943
Yhteensä	6063	7150	6345	8014	7609	9288
Hävitystavat, keräilyalue:						
Käsittelylaitos		3554	2943	4216	4621	5480
Hautaus		906	756	593	533	874
Poltto		155	177	138	71	145
Muu		678	502	1029	740	771
Yhteensä		5293	4378	5976	5965	7270
Hävitystavat, syrjäinen alue:						
Käsittelylaitos		79	33	10	3	8
Hautaus		1418	1722	1852	1524	1721
Poltto		120	48	106	61	117
Muu		240	164	70	56	172
Yhteensä		1857	1967	2038	1644	2018

Kuolleet siat, siipikarja ja turkiseläimet

Sikojen ja siipikarjan raatoja tuli keräilyn kautta Honkajoki Oy:lle yhteensä 7,1 milj. kg. Määrä oli sama kuin edellisinä vuosina. Tiloja, joilta raatoja haettiin, oli 1 177 kpl (vuonna 2014 1 247 kpl ja vuonna 2013 1 339 kpl).

Käsittelemättömien sivutuotteiden käyttö eräiden eläinten ruokintaan

Toimijan on ilmoitauduttava eläintunnistusjärjestelmälain 238/2010 mukaiseen haaskaruokintapaikkarekisteriin aloittaessaan käsittelemättömien sivutuotteiden käytön sivutuoteasetuksen (EY) N:o 1069/2009 19 artiklan mukaiseen eläinten ruokintaan. Rekisteröinti kuuluu kunnaneläinlääkärille. Lisäksi luonnoneläinten ruokinnan osalta jokaisesta käyttökerrasta on ilmoitettava sivutuotteiden keräyskunnan ja käyttökunnan kunnaneläinlääkärille ennen kuin sivutuotteita viedään haaskapaikalle. Ilmoitustiheys muuttui kuukausittaiseksi sivutuotelain 517/2015 ja asetuksen 783/2015 tultua voimaan 1.7.2015.

Haaskapaikkarekisteristä 15.2.2016 ajetun tiedon mukaan Suomessa oli 420 kpl haaskapaikkaa 110 kunnan alueella (maaliskuussa 2014 344 kpl). Haaskatoimintaa on eniten Pohjois-Suomen aluehallintoviraston alueella, jossa kolmannes haaskapaikoista sijaitsi. Kunnista haaskapaikkoja oli eniten Kuhmossa, Suomussalmella ja Kuusamossa Yhden kunnan alueella oli enimmillään 38 haaskapaikkaa. Karhujen luontokuvausta ja katselua varten perustettuja haaskapaikkoja oli Pohjois- ja Itä-Suomen aluehallintovirastojen alueilla, jonne myös ammattimainen ja laajamittainen luontokuvaus- ja katselutoiminta on keskittynyt. Muualla haaskanpidon syynä oli pääasiassa pienpetojen pyynti tai muiden kuin karhujen kuvaus ja katselu.

Haaskanpitäjät eivät tehneet aktiivisesti käyttöilmoituksia eläinperäisen aineksen viennistä haaskapaikalle tai kaikki tiedot niistä eivät kulkeudu Eviraan. Niiden tietojen perusteella, mitä Eviraan on tullut, voidaan todeta yleisimmin haaskaruokinnassa käytettävän aineksen olleen edelleenkin sianraatoja ja kasvatettua kalaa. TSE-lainsäädännössä oleva riskiaineksen määrittely on muuttunut 5.8.2015 siten, että alle 12 kk ikäisissä nautoissa ei alhaisen BSE- riskin jäsenmaissa ole riskiainesta, eli niiden raadot luetaan kuuluvaksi sivutuoteluokkaan 2. Koska sivutuotelaissa sallitaan luokan 2 ja 3 aineksen käyttö haaskaruokinnassa, seurasi tästä, että tilalla itsestään kuolleita ja lopetettuja, alle vuoden ikäisiä nautoja on saanut 5.8.2015 alkaen viedä haaskalle, samoin nautaperäisiä, luokkaan 2 ja 3 kuuluvia teurastamosivutuotteita.

Valvontasuunnitelman mukaan haaskapaikkojen tarkastukset kohdennetaan ensisijaisesti paikkoihin, joiden toiminnassa on havaittu tai epäilty olevan puutteita, joko oman havainnon tai valituksen perusteella. Muussa tapauksessa tarkastukset kohdennetaan paikkoihin, joissa houkuttimena käytetään maataloilta peräisin olevia sianraatoja. Näitä tarkastuksia tuli suunnitelman mukaan tehdä 1-2 kappaletta toimialuetta kohti. AVlen VASU-raportoinnin mukaan haaskapaikkatarkastuksia tehtiin yhteensä 10 kpl.

Turkiseläinten lajinsisäinen käyttö

Eläinten pitäjä ja – pitopaikkarekisteristä saatujen tietojen mukaan turkistarhoja, joissa harjoitettiin lajinsisäistä käyttöä kettujen ruokinnassa, oli yhteensä 160 (vuonna 2014 142) ja supikoirien ruokinnassa 25 (vuonna 2013 24). Toiminta on keskittynyt pitkälti Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston alueelle.

BSE-näytteenotto luokan 1 käsittelylaitoksessa, valvonta ja sen toteutuminen

Luokan 1 käsittelylaitoksen BSE-näytteenottoa valvovan kunnaneläinlääkärin on huolehdittava, että kaikista laitokseen toimitetuista yli 48 kk ikäisistä itsestään kuolleista tai lopetetuista nautaeläimistä ja yli 18 kk ikäisistä lampaista ja vuohista lähetetään näyte Eviraan tutkittavaksi. Kunnaneläinlääkäri vastaa näytteenoton säännöstenmukaisuudesta ja luotettavuudesta. Fyysisen näytteenoton suorittavat kunnaneläinlääkärin kouluttamat käsittelylaitoksen työntekijät. Kunnaneläinlääkäri raportoi kuukausittain Eviraan suorittamistaan valvontakäynneistä, otetuista näytemääristä sekä tapauksista, joissa näytettä ei jostain syystä saatu.

Käsittelylaitokseen tuli laitosta valvovan eläinlääkärin kuukausiraporttien mukaan 12 215 kpl yli 48 kk ikäistä nautaa (vuonna 2014 määrä oli 10 412 kpl). Näyte saatiin otettua n. 91 %:sta. Yli 18 kk ikäisten lampaiden ja vuohtien raatoja tuli käsittelylaitokseen yhteensä 1 859 kpl (1 666 kpl). Näyte saatiin otettua n. 74 %:sta. Ne raadot, joista näytettä ei saatu, olivat pääosin kesähelteillä pilaantuneita, pahoin tulipaloissa tuhoutuneita tai niiltä puuttuivat tunnistetiedot.

Sivutuotteiden sisämarkkinakauppa, tuonti ja vienti

Sivutuotteille myönnettiin sivutuoteasetuksen artiklan 48 mukaisia tuontilupia yhteensä 20 kappaletta: 18 kpl luokan 2 ainekselle turkiseläinten rehuksi ja 2 kpl luokan 2 pakastetuille minkinruhoille nahkontaa varten.

Sivutuoteasetuksen mukaan TRACES-järjestelmässä raportoidaan sivutuotteista vain luokkien 1 ja 2 sivutuotteet sekä luokan 3 käsitelty eläinvalkuainen. MMM asetuksen 842/2013 mukaisesti eläinten ruokintaan tarkoitettujen luokkaan 3 kuuluvien teurastuksen sivutuotteiden ja niistä johdettujen tuotteiden siirroissa jäsenvaltioiden välissä toimijan oli myös laadittava kaupallinen asiakirja TRACES-järjestelmässä vielä kesäkuun aikana. Mutta heinäkuusta lähtien uuden kansallisen sivutuotelain mukaisesti

näiden sivutuotteiden raportointivelvollisuus poistui. Kunnaneläinlääkärin kuittausta vaaditaan luokan 1 ja 2 sivutuotteiden sekä käsitellyn eläinvalkuaisen osalta. Kunnaneläinlääkärit ovat järjestelmällisesti kuitanneet saapuvia eriä vuoden 2015 osalta. Varsinaisia saapumistarkastuksia paikan päällä olisi sen sijaan voitu suorittaa enemmän. Ohje toimijoille ja eläinlääkäreille raportoinnista TRACES-järjestelmässä on päivitetty vuoden 2015 aikana.

Sivutuotteiden tuontilupien käsittelyä ja valvontaa on kehitetty, jotta se vastaa sivutuoteasetuksen ja kesällä 2015 voimaan astuneen sivutuotelain vaatimuksia. Sivutuotteille myönnettiin tuontilupia tutkimustarkoituksiin ja kaupallisille näytteille yhteensä 39 kappaletta.

Rajatarkastusasemilla Helsingissä (satama ja lentoasema) kirjattiin yhteensä 461 sivutuote-erää, joista 14 oli kauttakuljetuksia. Noin $\frac{3}{4}$ Suomeen jääneestä tuonnista oli eläimistä saatavia eläinten rehuja. Muihin tuotuihin sivutuotteisiin kuuluivat verituotteet, siemenneste, lannoitteet, höyhenet, vuodat ja nahat sekä trofeet.

3 TOIMINNAN JA TUOTTEIDEN SÄÄNNÖSTENMUKAISUUS

3.1 Todetut puutteet ja niiden yleisyys

Sivutuotealalla on hyvin erityyppisiä toimijoita ja siten myös todetut puutteet vaihtelevat paljon. Omavalvontasuunnitelmaan liittyvät puutteet ovat yleisiä, samoin kirjanpidoissa, kaupallisissa asiakirjoissa ja tuoteselosteissa esiintyi puutteita monien toimijoiden keskuudessa. Polttolaitosten kohdalla tyypillisin puute, liittyi polttolämpötilan varmentamiseen tai sen testaamiseen, että uunin lämpömittari mittaa todellista polttolämpötilaa. Valvontaviranomaiset kirjasivat havaitsemansa puutteet ja edellytetyt toimenpiteet tarkastuspöytäkirjoihin ja antoivat tarvittaessa määräaikoja puutteiden korjaamiselle.

Lampaiden ja vuohien raatojen toimittaminen käsittelylaitokseen keräilyalueilla on vähitellen lisääntynyt, mutta edelleen hautaamista tai muuta säädöstenvastaista hävittämistä esiintyy. Nautojen osalta tilanne on huomattavasti parempi, mutta eläimen kuoleman ja raatokeräilyn tilauksen välinen aika on paikoin pitkä.

Haaskapaikkoja on rekisteröity kiitettävästi, mutta käyttöilmoitukset sivutuotteiden viennistä haaskalle jäävät usein tekemättä.

3.2 Puutteiden analyysi

Laitosvalvonta

Eviran koostamat tiedot kunnaneläinlääkäreiden valvonnoissa havaitsemista puutteista perustuvat Eviraan toimitettuihin tarkastuskertomuksiin. Vuonna 2015 niitä toimitettiin lähes kaikista tehdyistä valvonnoista.

Evira ja paikalliset valvojat tekivät sivutuotteita käsitteleviin laitoksiin yhteensä 75 tarkastusta, joista kirjattiin 177 puutetta.

Eviran tekemissä hyväksyntätarkastuksissa on kahta käytäntöä. Lannoitevalmisteita valmistavat laitokset tarkastetaan laitoksen ollessa jo toiminnassa ja tarkastuksesta tehdään erillinen tarkastuspäätös johon kirjataan todetut puutteet. Lemmikkieläinruokia valmistavat laitokset tarkastetaan ennen toiminnan aloittamista. Lemmikkieläinruokia valmistavien laitosten hyväksymistarkastuksissa todettujen puutteiden korjaa-

minen annettuihin määräaikoihin mennessä on hyväksymisen edellytys, eikä niitä ole tästä syystä laskettu puutteiden kokonaismäärään mukaan.

Laitosvalvonnassa havaitut, riskiluokaltaan pienemmät puutteet (luokan 3 puutteet) liittyivät omavalvontasuunnitelmiin, kaupallisiin asiakirjoihin, Traces-järjestelmän käyttöön, sivutuotteiden merkitsemiseen, kirjanpitoon (puhdistus, perehdytys, lämpötilaseuranta, tuhoeläintorjunta), epäsiisteyteen, jäljitettävyyteen, työohjeisiin, pakkausmerkintöihin, näytteenottoon ja näytteiden analysoimiseen. Yleisimmät havaitut puutteet olivat, että HACCP-perusteinen omavalvontasuunnitelma ei ollut kaikilta osin ajan tasalla ja kaupallisissa asiakirjoissa / rahtikirjoissa eivät olleet kaikilta osin vaatimustenmukaisia. Muiden laitosten osalta em. puutteita havaittiin noin puolessa tehtyistä tarkastuksista, kun lannoitevalmisteita valmistavissa laitoksissa luokan 3 puutteita oli lähes jokaisessa tarkastetussa laitoksessa. Luokan 3 puutteita kirjattiin yhteensä 147, joista 81 liittyi lannoitevalmisteita valmistaviin laitoksiin. Lannoitevalmisteita valmistavien laitosten osalta puutteiden korkea määrä johtuu osin siitä, että mukaan on laskettu hyväksyntätarkastusten yhteydessä todetut puutteet-

Luokan 2 puutteiksi kirjataan asioita, jotka ovat vakavuudeltaan luokan 3 ja 1 puutteiden välissä. Tällaisia olivat esimerkiksi kriittisten pisteiden seuraamisen laiminlyöminen ja näytteenottosuunnitelman puuttuminen / suunnitelman toteuttamisen laiminlyöminen kokonaan, polttolämpötilan mittaamisen tai varmentamisen laiminlyönti, omavalvontasuunnitelman puuttuminen ja lääkekirjanpidon laiminlyöminen. Luokan 2 puutteita kirjattiin yhteensä 30.

Vakavia, toimintakieltoon johtavia luokan 1 puutteita ei todettu.

Kotimaisesta valmistuksesta otetuista sivutuoterehunäytteistä analysoitiin pääsääntöisesti salmonella ja enterobakteerit. Noin puolet näytteistä oli lemmikkieläimille valmistettuja raakaruokia. Salmonellaa ei todettu. Enterobakteerien määrä ylitti sivutuotteen salliman tason kymmenessä valmistuksen valvonnassa otetussa näytteessä. Näytteet olivat lemmikkieläimille valmistettuja raakaruokia. Ylityksen tasosta riippuen Evira joko antoi huomautuksen toimijalle tai kuuli toimijaa ylityksen johdosta. Kuulemisen seurauksena Evira joko kielsi näiden rehuerien markkinoille saattamisen ja edellytti toimijalta selvityksiä toimenpiteistä, joihin em. tutkimustulosten johdosta oli ryhdytty tai totesi kieltämisen saatujen selvitysten perusteella tarpeettomaksi.

Vanhoissa tilakohtaisissa poltto- ja rinnakkaispolttolaitoksissa ei useinkaan ole vakiovarusteena lämpömittaria. Lämpömittarin, joka mittaa lähes 1000 C asteeseen kohtavia lämpötiloja, hankkiminen ja asentaminen vanhaan laitteeseen on joissain tapauksissa koettu vaikeaksi. Näissä tapauksissa on tukeuduttava ulkopuolisen tekemään mittaukseen ja sen tulosten esittämiseen valvojalle. Polttokaluston uudistuessa ja sen myötä automatisoituessa tämä ongelma häviää. Näiden uusien laitteiden kohdalla on kuitenkin huolehdittava lämpötilan mittaustuloksen paikkansa pitävyyden varmistamisesta vuosittain, jolloin on jälleen turvauduttava ulkopuolisen tahon palveluksiin. Tätä on ollut vaikea muistaa tai sitä ei ole riittävästi tiedotettu tiloille. Kunnissa, joissa on runsaasti tilapolttolaitteita, hyvänä ratkaisuna on ollut kunnan valvojalle hankkima kannettavan lämpötilamittari, jonka mittaustulosta verrataan laitteen omaan lämpömittarin tulokseen. Valvoja huolehtii kannettavan mittalaitteen kalibroinnista. Kaupallisten tuhkaamoiden kohdalla mittalaitteiden tarkastukset on hoidettu pääsääntöisesti asianmukaisesti. Polttolaitosten kohdalla tyypillisin puute, liittyi polttolämpötilan varmentamiseen tai sen testaamiseen, että uunin lämpömittari mittaa todellista polttolämpötilaa. Nämä puutteet varmennettiin korjatuiksi yleensä toimijan valvojalle jälkikäteen toimittamien asiakirjojen ja mittaustodistusten avulla.

Sivutuotekuljetusten tarkastusten yhteydessä havaittiin puutteita kaupallisissa asiakirjoissa. Kaupallisista asiakirjoista puuttui pääsääntöisesti kuljetettavan sivutuoteluokan kuvaus. Tarkastuksilla havaittiin myös, etteivät kaikki toimijat kuuluneet sivutuotetoi-

mijoiden rekisteriin vaikka kuljettivat eläinperäisiä sivutuotteita. Tarkastusten myötä Eviraan tuli muutamia uusia ilmoituksia sivutuotekuljettajiksi rekisteröityiltä kuljetusyrityksiltä.

Sivutuotteiden säännöstenvastainen hävittäminen

Säännöstenvastaisesti haudattujen nautojen määrä on vähentynyt Suomessa vuosi vuodelta. Kahden edellisen vuoden perusteella se näytti pysähtyneen noin 3 prosenttiin. Vuonna 2015 määrä oli kuitenkin vähentynyt ollen nyt 2,5 %.

Taulukossa 4 on esitetty tiloilla kuolleiden, kerättyjen ja laittomasti haudattujen nautojen määrät keräilyalueella nautarekisterin mukaan vuosilta 2007 – 2015.

Taulukko 4. Tiloilla kuolleet ja lopetetut naudat ja niiden hävittäminen keräilyalueella 2007- 2015.

Vuosi	Kuolleita	Kerättyjä	Haudattuja
2007	38 809	29 091	5 685 (15 %)
2008	35 221	30 759	3 666 (10 %)
2009	35 015	31 648	2 856 (8 %)
2010	38 663	35 743	2 545 (7 %)
2011	37 597	35 342	2 055 (6 %)
2012	35 884	34 006	1 636 (5 %)
2013	38 435	37 096	1 205 (3 %)
2014	36 424	35 171	1 164 (3 %)
2015	37 824	36 776	979 (2,5 %)

Säännöstenvastaisesti haudattujen nautojen määrä keräilyalueella on vähentynyt kaikkien aluehallintovirastojen alueella, Itä-Suomen aluehallintovirastoa lukuun ottamatta, jossa määrä on hieman edellisvuotta suurempi. Taulukossa 5 on esitetty nautarekisterin tietojen perustella keräilyalueella sekä vertailun vuoksi myös syrjäisellä alueella haudatuksi ilmoitettujen raatojen määrä aluehallintovirastojen alueilla vuosina 2010- 2015.

Taulukko 5. Hautaamalla hävitetyt kuolleet naudat aluehallintovirastojen alueilla vuosina 2010-2015

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
ESAVI*	296	260	190	155	135	103
LSAVI*	162	156	129	77	79	60
LSSAVI*	1177	964	751	545	527	381
ISAVI*	566	452	378	264	236	270
OULU 1/PSAVI *	344	223	190	164	187	165
OULU 2/PSAVI	1132	1031	1039	1047	1002	1072
LAVI	2252	1894	1920	1811	1759	1920

*keräilyaluetta

Keräilyalueella kuolleista lampaista ja vuohista noin 12,0 % hävitettiin laittomasti hautaamalla. Määrä on kasvanut edellisvuodesta (9,0 %). Käsittelylaitokseen raadoista toimitettiin 75 %, kun luku edellisenä vuonna oli 78 %. Hävitystavaksi oli merkitty ”muu” 11 %:ssa tapauksista. On todennäköistä, että kuolleiden lampaiden ja vuohien ruhoja käytetään esimerkiksi lemmikkien ruoaksi.

Ensimmäistä kertaa ristiintarkastettiin tuottajien ja Honkajoki Oy:n nautarekisteriin tekemiä nautojen hävitysilmoituksia. Selvityksen tuloksena voi todeta, että käsittelylaitoksen merkinnät vastaanotetuista raadoista olivat varsin luotettavia. Sen sijaan tuottajien merkinnöissä oli paikoin todettavissa tarkoituksellista hävitystavan väärin merkitsemistä. Raatoja oli hävitetty hautaamalla, koirille syöttämällä yms. mutta hävitystavaksi oli merkitty toimitus käsittelylaitokseen tai raatokeräily. Joissain tapauksissa toimija oli kuitenkin toimittanut raadon asianmukaisesti raatokeräilyn kautta hävitettäväksi, mutta eläimen korvamerkin puuttuessa tai se numeron virhemerkinnästä johtuen raadon vastaanottokuittaus käsittelylaitoksen päässä puuttui. Väärien tunnistetietojen osalta tuottajan ilmoittaessa virheestä Honkajoelle virhe korjataan ja nautarekisteriin tallennetaan oikeat tiedot.

Puutteista aiheutuvat riskit

Laitostarkastuksilla havaitut puutteet sivutuotteiden merkinnöissä, kuljetusasiakirjoissa ja kirjanpidoissa johtavat sivutuotteiden jäljitettävyyden heikkenemiseen. Puutteet yleisessä hygieniassa ja sivutuotteiden säilytyksessä muodostavat riskin etenkin rehuksi päätyvien sivutuotteiden kohdalla.

Puutteet omavalvontasuunnitelmassa ja HACCP-järjestelmässä voivat johtaa virheelliseen riskinarviointiin ja toimenpiteiden kohdentamiseen tuoteturvallisuuden kannalta epäolennaisiin asioihin. Laadunvarmistuksen puutteet voivat johtaa siihen, että esimerkiksi salmonella ja muut haitalliset aineet jäävät toteamatta. Merkintöjen puutteet voivat aiheuttaa sekaannusta rehujen valmistuksessa tai käytössä, joskaan varsinaisia turvallisuuden kannalta vakavia tapauksia ei tullut esille. Puutteelliset siivoukset ja tuotanto- ja varastotilojen huono kunto lisäävät tuhoeläinten ja sitä kautta tautien leviämisen riskiä, sekä voivat etenkin rehujen kohdalla aiheuttaa terveydellisen riskin rehun loppukäytössä.

Riittämättömien näytteenottosuunnitelmien tai niiden puutteellisen toteutuksen seurauksena toimija ei välttämättä saa todellista kuvaa raaka-aineiden tai valmiiden tuotteiden mikrobiologisesta laadusta.

Kokonaisten nautan raatojen sekä kotiteurastuksen sivutuotteiden hautaaminen eläintiheällä keräilyalueella sisältää riskin ihmisten ja eläinten terveydelle sekä ympäristölle. Hautauspaikan väärä sijainti, valvonnan puute sekä liian lähelle pintaa tapahtuva hautaaminen voivat aiheuttaa mahdollisen taudin leviämisen tai tarttumisen hyönteisten tai muiden eläinten välityksellä. Lisäksi riskinä on pohjaveden saastuminen.

Kun raatokeräilyn tilaaminen viivästyy, pihapiirissä lojuva raato houkuttelee niin tuho kuin petoeläimiä pihapiiriin. Vastaavasti hautaamaton raato maastossa houkuttelee suurpetoja siirtymään alueelle, mikä aiheuttaa mahdollisesti vaaraa lähialueen asukkaalle ja metsässä liikkuville ihmiselle.

Väärin merkityt kuljetukset, puutteelliset ajoneuvojen tai asiakirjojen merkinnät voivat johtaa sivutuotteiden päätyneeseen väärään käyttökohteeseen. Tehtyjen kuljetustarkastusten ja niissä havaittujen puutteiden perusteella todennäköisyys, että eläinperäisiä sivutuotteita päätyisi väärään käyttökohteeseen, on pieni.

Puutteiden syyt

Toimijoiden säännöstenvastainen toiminta johtuu osittain tiedon puutteesta ja resursien vähyydestä. Esimerkiksi sivutuotteita rehuksi käsittelevillä pienillä toimijoilla ei aina ole riittävästi asiantuntemusta ja resursseja tehokkaiden HACCP-järjestelmien ja laadunvarmistussuunnitelmien laatimiseksi. Kustannukset rajoittavat myös sellaisia ti-

la- ja laiteinvestointeja, joilla voitaisiin parantaa rehujen turvallisuutta. Osittain todeissa puutteissa on kuitenkin kyse tietoisesta säädösten rikkomisesta esimerkiksi taloudellisista syistä johtuen: säännösten noudattaminen aiheuttaa kustannuksia, eikä esimerkiksi HACCP-perusteisten omavalvontasuunnitelmien ja kirjanpidon hyötyjä ymmärretä tai haluta ymmärtää. Puutteisiin puuttumisen lisäksi tarkastuksilla onkin suuri merkitys myös toimijan ohjaamisen ja neuvomisen kannalta.

Suurimmiksi syiksi toimijoiden säädösten vastaiseen toimintaan olivat AVIT arvioineet VASU-raporteissaan toimijoiden tietämättömyyden ja puutteelliset seuraamukset rikkeistä. Toiseksi suurimmaksi syyksi arvioitiin säännösten noudattamisen kalleus. Myös toimijoiden ammattitaidon puutteen valvonnan riittämättömien resurssien tai työvälineiden arveltiin vaikuttavan säädösten vastaiseen toimintaan. Tämä koskee niin laitosten toimintaa kuin sivutuotteiden hävittämistä ja muuta käyttöä.

Ilmoittamattomat haaskapaikat ja käyttöilmoitusten tekemättä jättäminen johtunevat pääsääntöisesti tietämättömyydestä tai viitseliäisyyden puutteesta. Etenkin ilmoittaminen omalla maalla pidettävästä haaskapaikasta pienpetojen metsästystä varten ja vähäisen sivutuotemäärän vienti haaskalle ei ehkä tunnu toimijasta tarkoituksenmukaiselta. Toisaalta maastoon jätettyjen raatojen kohdalla kyseessä voi olla myös raatokeräilyn kiertäminen, hautaamisesta annettujen säädösten rikkominen tai laittomasta karhun tai muun suurpedon metsästyksistä.

4 AUDITOINNIT JA MUU SAATU PALAUTE

FVO:n suorittamat tarkastukset

FVO ei tehnyt vuonna 2015 sivutuotevalvontaan liittyviä auditointeja. Komission yleisauditoinnin yhteydessä sivutuotevalvonnan osalta päivitettiin maaprofiili. Aiemmissä auditoinneissa todettujen puutteiden osalta todettiin, että puutteet liittyivät sivutuotteiden valvontajärjestelmään, ja niiden korjaaminen voidaan todentaa vasta myöhemmin, kun sivutuotelaki on saatettu voimaan ja uudistettu valvontaorganisaatio on ollut toiminnassa jonkin aikaa.

Auditoinnit

Sivutuotteisiin liittyviä ohjaus- ja arviointikäyntejä suunniteltiin tehtäväksi 1-5 kpl, mutta henkilöstömuutoksista johtuen ne jäivät toteutumatta. AJO-käynnit on kuitenkin todettu hyödyllisiksi, ja niitä on tarkoitus jatkaa myös sivutuotevalvonnan osalta.

Rehu- ja lannoitevalvontayksikkö osallistui valvontaosaston yhteiseen maksuja koskevaan auditointiin. Yksikön toimintaan liittyviä puutteita ei havaittu.

5 ENNALTAEHKÄISEVÄT JA KORJAAVAT TOIMENPITEET

5.1 Toimijoiden säädösten tuntemuksen varmistaminen

Säännölliset tarkastukset ja niiden kohdentaminen riskiperusteisesti parantavat toimijoiden lainsäädännön tuntemusta ja vaatimusten noudattamista. Valvontaviranomaisia kouluttamalla on pyritty välittämään ajankohtaista tietoa säädöksistä myös toimijoille. Uusia, toimijoille suunnattuja ohjeita laadittiin ja suurinta osaa vanhoista ohjeista ja internet-sivuista jouduttiin päivittämään sivutuotelain tuomien muutosten vuoksi. Tarkempi kuvaus on esitetty kappaleessa 5.3. Päivittäisellä valvojien ja toimijoiden henkilökohtaisella ohjaamisella ja neuvomisella puhelimitse sekä sähköpostitse on

suuri merkitys etenkin uusien toimijoiden ja valvojien kohdalla. Sekä valvojille että toimijoille on pyritty viestittämään mahdollisuudesta olla tarvittaessa yhteydessä keskusviranomaiseen.

5.2 Toimijoille annetut seuraamukset ja puutteiden korjaamistoimenpiteiden varmistaminen

Useimmissa tapauksissa laitosvalvonnassa todettujen puutteiden korjaaminen todennettiin toimijan lähettämän selvityksen perusteella. Tarpeen vaatiessa valtuutettu tarkastaja tai paikallinen valvova viranomainen, kuten kunnaneläinlääkäri tai tarkastuseläinlääkäri, tarkasti yksittäiset korjaavat toimenpiteet paikan päällä. Korjaavat toimenpiteet tarkastettiin kuitenkin viimeistään seuraavan tarkastuskäynnin yhteydessä. Tarkastuskäyntejä lisättiin, jos toiminnassa todettiin paljon puutteita tai ne olivat luonteeltaan vakavia. Yhtään rekisteröintiä tai hyväksyntää ei tarkastuksissa todettujen puutteiden perusteella peruutettu.

Eviran tietoon tuli kolme ulkopuolisen tekemää ilmoitusta kunnaneläinlääkärille tai ympäristönsuojeluviranomaiselle syrjäisellä alueella maastosta löytyneistä hautaamattomista raadoista. Näissä tapauksissa toimijat huolehtivat hautaamisesta hautauskehotuksen saatuaan ja korjaustoimenpide käytiin varmistamassa. Evira antoi yhden määräyksen eläintautilain nojalla liittyen luokan 1 sivutuotteiden säädösten vastaiseen käyttöön. Paikallinen viranomainen varmistoi käytön lopettamisen ja aineksen asianmukaisen hävittämisen.

Eviran tietoon tuli kaksi tapausta, jossa käräjäoikeus on antanut tuomion nautojen hautaamisesta keräilyalueella. Rikokset oli tehty vuonna 2013 ja 2014. Sakkorangastus annettiin ympäristönsuojelulain ja /tai eläintautilain rikkomisen nojalla. Toisessa tapauksessa vastaajan katsottiin raadot maahan hautaamalla välttäneen kustannukset, jotka olisivat aiheutuneet raatojen toimittamisesta asianmukaisesti käsittelylaitokseen. Vastaaja tuomittiin menettämään valtiolle rikoksen tuottama taloudellinen hyöty. Nautojen hävittämisestä avotulella polttamalla tehtiin yksi rikosilmoitus poliisille. Poliisi ei kuitenkaan vienyt asiaa eteenpäin. Kesällä paljastunut, poliisitutkintaan päättynyt mittava lampaan raatojen ja muiden sivutuotteiden hävittämiseen, ympäristön pilaamisen ja eläinsuojeluun liittyvän rikoksen käsittely on vielä kesken.

Sivutuotelain voimaantulon jälkeen tapahtuneissa rikkeissä on ollut mahdollisuus hyödyntää hallinnollisia pakkokeinoja. Muutamia tapauksia onkin jo vireillä. Tehokaiden ja oikeasuhteisten seuraamusten mahdollisuus johtaa ehkäisevästi toimijoiden säännöstenvastaiseen toimintaan.

5.3 Valvontajärjestelmään liittyvät korjaavat toimenpiteet

Toimintavuoden aikana astui voimaan maa- ja metsätalousministeriön valmisteleva laki eläimistä saatavista sivutuotteista, jonka valmisteluun Evira aktiivisesti osallistui. Laki ja sen nojalla annettu maa- ja metsätalousministeriön asetus astuivat voimaan 1.7.2015. Laissa määritellään viranomaisvastuut sivutuotetoimijoiden hyväksymisessä, rekisteröinnissä ja valvonnassa. Valvonta muuttui kolmiportaisesta kaksiportaiseksi, mikä selkeytti valvontavastuita. Aluehallintoviraston tehtävänä säilyi valvonnan ohjaus ja raportointi omalla alueella. Merkittävä muutos aikaisempaan oli hallinnollisten pakkokeinojen saaminen sivutuotelakiin. Jatkossa myös sellaisiin sivutuoterikkomuksiin puuttuminen, jotka eivät aiheuta eläintautivaaraa eivätkä kuulu rehu- tai lannoitelainsäädännön soveltamisalaan, on mahdollista.

Kunnaneläinlääkäreiden suorittama sivutuotevalvonnan maksullisuus lisättiin maa- ja metsätalousministeriön asetukseen 1587/2015 kunnaneläinlääkäreiden maksullisista

suoritteista. Maksullisuuden ja riskiperusteisuuden yhdistelmän voidaan ainakin toivoa lisäävän säädösten noudattamista, kun yhteys tarkastuksella havaittujen puutteiden ja tarkastustiheyden välillä on toimijalle selvä.

Taulukkoon 6 on listattu toimijoille ja valvojille laadittu sivutuotteisiin liittyvä kirjallinen ohjeistus. Ohjeita päivitettiin tarpeen mukaan. Muuta ohjeistusta ja neuvontaa on annettu puhelimitse, sähköpostitse, paikanpäällä sekä erilaisten koulutustilaisuuksien muodossa. Sähköpostitse ja puhelimitse tapahtuvaa ohjausta ja neuvontaa annetaan päivittäin sekä valvojille että toimijoille.

Sivutuotteisiin liittyvää koulutusta annettiin toimijoille yhdessä ja valvojille yhteensä 15 eri tilaisuudessa. Toimijoille suunnattuihin tilaisuuksiin osallistui noin 400 henkilöä ja valvojille suunnattuihin tilaisuuksiin yhteensä noin 500 henkilöä. Turkisrehusektoria koulutettiin rehupäivien yhteydessä, tarkastuseläinlääkäreitä ja lihantarkastajia heille suunnattujen tilaisuuksien yhteydessä. Läänineläinlääkäreitä koulutettiin Evira-AVI -neuvottelupäivillä ja eläinlääkäriopiskelijoille pidettiin luentoja sivutuoteasioista osana Eläinlääketieteellisen tiedekunnan opetusta. Eviran sivutuotevalvonta järjesti huhtikuussa uuteen sivutuotelakiin ja valvontajärjestelmän uudistamiseen liittyvä sivutuotevalvontapäivän aluehallintovirastojen ja kuntien valvontaviranomaisille.

Taulukko 6. Viranomaisille ja toimijoille laadittu ohjeistus

	2012	2013	2014	2015
Ohjeet toimijoille ja/tai valvojille				
- päivitytetyt, kpl	2	11	2	7
- uudet, kpl	5	4	3	1

6 TOIMINNAN RESURSSIT

Evira vastaa sivutuotelainsäädännön toimeenpanotehtävien johtamisesta, ohjaamisesta, kehittämisestä ja koulutuksesta sekä valvoo itse osaa sivutuotetoimijoista. Päätyönään sivutuotteiden kanssa Evirassa työskentelee 4 henkilöä lannoite- ja sivutuotejaostossa ja lisäksi sivutuotevalvonta liittyy muissa yksiköissä ja jaostoissa arviolta 5 henkilön tehtäviin.

Kunnaneläinlääkärien tehtäväkenttään liittyviä sivutuotevalvonnan tehtäviä on arviolta noin 150 - 200 kunnan alueella, joten valvontatehtävät työllistävät jossain määrin vastaavan määrään kunnaneläinlääkäreitä. Osa kunnaneläinlääkäreistä on yksinomaan valvontatehtäviin keskittyneitä valvontaeläinlääkäreitä. Valvontaeläinlääkärien virkoja on tällä hetkellä kunnissa noin 60. Sivutuotevalvonnan ohjaus- ja koordinoititehtävät on yleensä keskitetty AVEissa yhdelle läänineläinlääkärille. Se, paljonko sivutuotevalvonta tosiasiallisesti vie AVIn tai kunnan valvontaviranomaisten henkilötyövuosia, vaihtelee suuresti eri alueiden välillä riippuen alueella sijaitsevien sivutuotealan toimijoiden määrästä.

Teurastamoissa ja pienteurastamoissa sekä niiden yhteydessä toimivissa leikkaamoissa ja laitoksissa valvontatehtävät kuuluvat Eviran tarkastuseläinlääkärille. Kunnaneläinlääkärit sekä kunnan elintarvikevalvontaviranomaiset hoitavat hyväksymien- ja elintarvikelaitosten ja ilmoitettujen elintarvikehuoneistojen valvontaa. Lisäksi Lapin aluehallintovirastoille kuuluu poroteurastamoiden hyväksyntä ja valvonta. Valvontaan tarvittava aika riippuu alueella sijaitsevien elintarvikevalvontakohteiden määrästä ja tyypistä.

Evira voi käyttää valvonnassa apunaan kirjallisesti valtuuttamia tarkastajia, jotka toimivat tehtävässään Eviran valvonnassa. He voivat tehdä Eviran pyynnöstä viranomaisvalvontaa varten tarvittavia tarkastuksia, selvityksiä ja ottaa näytteitä. Näiden

tarkastusten perusteella mahdollisesti tehtävät hallinnolliset päätökset tekee Evira. Sivutuotevalvontaan liittyviin tarkastuksiin ja näytteenottoon on koulutettu noin 10 valtuutettua tarkastajaa.

Sivutuotevalvontaan on varattu Evirassa yhteensä noin kuusi henkilötyövuotta. Paikallisten valvojien, kuten läänin- ja kunnaneläinlääkäreiden työajastaan sivutuotevalvontaan käyttämä osuus on keskimäärin erittäin pieni (reilusti alle 10 %). Useilla alueille on läänin-, kunnan- ja valvontaeläinlääkäreiden virkoja täyttämättä, mikä hankaloittaa myös sivutuotevalvontaa. Resurssin arvioiminen on valvonnan toimeenpanon osalta haastavaa, koska se on jaettu monelle sellaiselle taholle, joiden työpanoksesta vain osa kuluu sivutuotevalvontaan.

7 MUUTOKSET SEURAAVIEN VUOSIEN TOIMINTAAN

Sivutuotelain voimaantulo on vaikuttanut konkreettisesti sivutuotevalvonnan ohjaamiseen, suunnitteluun ja toteutukseen myös Evirassa. Eviran rooli sivutuotevalvonnan kokonaisuutta ohjaavana viranomaisena on lain myötä korostunut ja selkeytynyt.

Eviran sivutuotevalvontasuunnitelman laatiminen laitosvalvonnan osalta konkreettisenä valvontakohtelistana, on selkeyttänyt kunnaneläinlääkäreiden valvontavelvoitetta ja tavoiteltu valvonnan määrä on saavutettu selvästi aiempia vuosia paremmin. Myös valvonnan laadusta ja todettujen puutteiden korjaamistoimenpiteiden varmistamisesta on huolehdittu kiitettävästi. Sivutuotevalvontasuunnitelma on seuraavienkin vuosien aikana hyvä säilyttää tältä osin ennallaan.

Evira on tulevassa organisaatiomuutoksessa siirtymässä prosessiorganisaatioon. Uudessa organisaatiomallissa sivutuotevalvonnasta on suunniteltu muodostettavan oma alaprosessi, kuitenkin siten, että rehuvalvonnan ja lannoitevalvonnan asiantuntijat sijoittuisivat kolmeen toimintakokonaisuuteen ja niiden sisällä eläinten terveys- pääprosessiin sekä rehu- ja lannoitealaprosesseihin.

Hallinnollisten pakkokeinojen ja rangaistussäännösten käyttö sivutuotelakirikkomuksissa mahdollistui sivutuotelain voimaan tultua 1.7.2015. Tähän asti pakkokeinojen puuttuminen on hankaloittanut tarvittaviin toimenpiteisiin ryhtymistä valvonnassa havaittujen puutteiden johdosta ja siten ollut hidasteena valvonnan vaikuttavuuden paranemiselle. Tämä on haitannut etenkin muuta kuin laitosvalvontaa. Valvojilta onkin tullut paljon haaskapaikkojen valvontaan ja raatojen hävitystapauksiin liittyen pyyntöjä käytännön ohjeistuksesta ja ehdotuksia, että Evira laatisi malliasiakirjoja hallinnollisista asiakirjoista. Elintarvikevalvonnan tarpeisiin Evirassa onkin laadittu pakkokeinoprosessin kulkukaavio ja malliasiakirjat kussakin käsittelyvaiheessa käytettävistä asiakirjoista. Näitä hyödyntäen tullaan laatimaan sivutuotevalvonnan pakkokeinoprosessille vastaavat malliasiakirjat.

Kunnaneläinlääkäreiden suorittama sivutuotevalvonnan maksullisuus lisättiin maa- ja metsätalousministeriön asetukseen 1587/2015 kunnaneläinlääkäreiden maksullisista suoritteista, joka kumosi sitä edeltävän asetuksen 128/2014. Vaikka sivutuotevalvonnan suoritteiden maksut ja suoritteiden laskutuksessa noudatettavat menettelyt ovat yhtenevät jo pitkään voimassa olleen eläintautilain suoritteiden kanssa, on ilmennyt runsaasti epäselvyyttä ja erilaisia tulkintoja maksatukseen liittyvissä seikoissa. Toimijoiden yhdenvertaisen kohtelun varmistamiseksi paitsi valvontasektorin sisällä myös eri valvontasektorien välillä, Eviran olisi laadittava yhteinen linjaus ja ohjeistus eläinlääkintähuollon piiriin kuuluvan valvonnan laskutuksesta.

Tiloilla kuolleiden ja lopetettujen sikojen ja märehitijöiden raatojen keräilyn ja käsitteilyn aloittamisesta on tullut yhteydenottoja Eviaraan. Useamman yrityksen toimiminen keräilytoiminnassa tulisi vaikuttamaan raatojen hävityksen ja käytön valvonnan orga-

nisointiin ja aiheuttaisi muutoksia eläinrekistereissä. Maa- ja metsätalousministeriöstä saadun tiedon mukaan Valtioneuvoston asetus 96/2010 valtionavustuksesta eläimen omistajalle nautojen, lampaiden, vuohien sikojen ja siipikarjan raatojen keräilystä ja hävittämisestä aiheutuviin kustannuksiin tullaan päivittämään. Tässä yhteydessä asetuksessa tultaneen huomioimaan useamman keräily-yrityksen mukana olo keräilytoiminnassa.

Nuorten nautojen raatojen käytön salliminen luonnonvaraisten eläinten ruokinnassa on arveltu aiheuttavan haaska-toiminnan villiintymistä ja ohjaavan yksittäisten ihmisten harjoittamaa haaskatoimintaa entistä enemmän raatojen hävityskeinoksi. Tästä on ilmennyt viitteitä jo vuoden 2015 aikana. Lisäksi sitä, että haaskaruokintaan päätyy vain sallitun ikäisiä nautoja, on käytännössä lähes mahdotonta valvoa. Maa- ja metsätalousministeriössä valmisteilla oleva osittaisen metsästyslain muutoksen toivotaan tuovan rajoituksia yksityishenkilöiden harjoittamaan haaskatoimintaan.

Jatkossa on myös löydettävä keinot, miten AVI:n VASU-raportointia saadaan entistä paremmin sivutuotevalvonnan tarpeita vastaavaksi. Valvonnan tulosten raportoinnin asianmukaisuuden ja tietojen riittävyyden kehittäminen on ensiarvoista, koska luotettava perustieto valvonnan toteutumisesta ja tuloksista luo pohjan riskiperusteiselle valvonnan suunnittelulle, sen kehittämiseksi ja valvonnan nykyistä paremmalle kohdentamiselle.